

olyan országoktól, mint Franciaország, Lengyelország vagy Jugoszlávia, Magyarországon nem működött számottevő partizánereő, melyhez csatlakozni lehetett volna, és csak kevés magyar merete vállalni a zsidórejtegetés kockázatát. A vakmerőbbek előtt nyitva állt a lehetőség, hogy átszökjenek Romániába vagy Szlovákiába, ahol ekkor éppen türelmesebb volt a politika. De nagyon kevés zsidó merete hátrahagyni a családját, és többségük – érthetően – úgy döntött, hogy osztoznak a közös sorsban.

A gettókban és a gyűjtőtáborokban túlszűfolttság uralkodott, sokan arra kényszerültek, hogy a szabad ég alatt „éljenek”. Az időjárás viszonyosságainak kitett, az elemi higiéniai feltételeket nélkülöző, minden értékesebb holmijuktól megfosztott, alutáplált és beteg zsidók demoralizálódtak. A gettókban és a táborokban elszenvedett megpróbáltatások után nem maradt se testi, se lelki erejük a lázadáshoz, és amikor sor került deportálásukra, többségük abban a meggyőződésben szállt be a tehergatonokba, hogy ismeretlen rendeltetési helyükön jobb soruk lesz, mint a gettókban és a gyűjtőtáborokban volt.

A gettókban és a táborokban való fogságuk idején azokat a zsidókat, akik gyaníthatóan valamiféle vagyonnal rendelkeztek, kegyetlen „vallatásnak” vetette alá a tapasztalt magyar rendőrség és csendőrség. Habár a vallatások gyakorisága és a kegyetlenség mértéke a helyi hatóságok magatartásától függően gettónként változott, sok táborban lényegében hasonló módszert alkalmaztak, mint Nagyváradon.

A deportálási tervek véglegesítése

Bár a deportálási akció részleteit véglegesen csak 1944 májusában hagyták jóvá, az alapvető döntés már egy hónappal korábban megszületett. Zárt ajtók mögött hozta meg a magyar zsidótlanítási akció néhány vezetője, köztük Baky László és Endre László államtitkárok, valamint az Eichmann-féle Sonderkommando képviselői, az RSHA útmutatásai alapján.

A deportálásra vonatkozó döntés végrehajtásának terve kétirányú megközelítést írt elő:

1. Horthy, illetve a magyar és a német kormány ama megegyezésének kiaknázása, hogy több százezer magyar zsidót rendelkezésre bocsátanak „haditermelési célokra” (11. fejezet);
2. A „veszély felszámolása”, melyet az ország hadműveleti övezetté nyilvánított északkeleti részén élő nagy létszámú zsidóság jelentett (17. fejezet).

Emlékszünk arra, hogy Horthy Klessheimben (1944. március 18-